

T.C.
ÇEVRE, ŞEHİRCİLİK VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ BAKANLIĞI
Strateji Geliştirme Başkanlığı

100*

7/16036
toplu

Sayı :30824082-610-11662711
Konu :Yazılı Soru Önergeleri

03 Şubat 2025

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Milletvekillerimiz tarafından şahsıma yöneltilen ve ilişik listede; TBMM Esas numaraları ve konuları belirtilen yazılı soru önergeleri incelenmiş olup, söz konusu önergelerde yer alan hususlara ilişkin cevaplarımız ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Murat KURUM
Bakan

EK:

-Dosya (1 Takım)

**İZMİR MİLLETVEKİLİ
SAYIN İBRAHİM AKIN'IN
TBMM 7/20156 ESAS SAYILI
YAZILI SORU ÖNERGESİNE
İLİŞKİN SORULAR VE CEVABI**

7/20156
GK 64

SORULAR

İçinde bulunduğumuz çağ gelişen teknolojinin etkisi ile pek çok zararlı maddenin varlığına gebedir. Bu zararlı, toksik maddeler bir insan hakkı sorunu olarak karşımızda durmaktadır. İnsanların önceden bilgilendirilmiş, onayları olmadan çok sayıda zararlı maddeye maruz kalması ciddi bir insan hakkı sorunudur. Devletler, işletmeler ve diğer paydaşlar tehlikeli maddelerin insan hakları üzerindeki etkilerine ilişkin çözümleri benimseyebilir ve bu konu hakkında çalışmalarda bulunabilirler.

İlk olarak 1995 yılında Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu (Komisyon Kararı 1995/81) tarafından tehlikeli, toksik maddeler ve atıklar konusunda görev alan bir birim kurulmuştur. Şu anda bu görevin başında Özel Raportör olarak ise Dr. Marcos A. Orellana bulunmaktadır.

Birleşmiş Milletler Özel Raportörü Marcos Orellana, Hükümetin daveti üzerine 2-13 Aralık 2024 tarihleri arasında Türkiye'yi ziyaret edecek idi. Fakat Hükümetin "kontrol dışı nedenlerden dolayı" talebi üzerine 29 Kasım'da bu buluşma iptal edilmiştir.

Bu bağlamda;

- 1) Bu görüşmenin iptal edilmiş olmasının gerekçesi nedir?
- 2) İptal edilmiş olan bu görüşmenin telafisi için hangi tarih belirlenmiştir?
- 3) Sıfır Atık: Türkiye'nin Sıfır Atık Programı dahilinde bölgesel/uluslararası hangi iş birlikleri mevcuttur?
- 4) Plastikler kirliliğine yönelik alınan tedbirler nelerdir?
- 5) İthal edilen plastik atıklara ilişkin nasıl bir tasarrufunuz vardır?
- 6) Uluslararası kimyasallar ve atık sözleşmelerinin yanı sıra uluslararası, bölgesel ve ulusal insan hakları ve çevre standartlarının uygulanması bağlamında Bakanlığın ne tür çalışmaları mevcuttur?
- 7) Gemilerin sökülmesi esnasında atık yönetimi ve iş sağlığı/güvenliği bağlamında alınan önlemler nelerdir?
- 8) Pestisitler, cıva, e-atık, asbest, poliklorlu bifeniller (PCB'ler), Per- ve poli-floroalkil maddeler (PFAS), kalıcı organik kirleticiler, kurşun boya ve kurşun asit piller gibi kimyasallar ve tehlikeli atık sorunlarına ve bunların kullanımının azaltılmasına/yok edilmesine ilişkin Bakanlığın yaptığı çalışmalar nelerdir?
- 9) Özellikle en çok maruz kalan kesim olarak kırılgan durumdaki kişi ve gruplar için tehlikeli madde ve atıkların neden olduğu zararlara karşı etkili bir çözüm yoluna erişim mevcut mudur? Bakanlık bu konular hakkında kişi ya da gruplara bilgilendirme yapmakta mıdır?

CEVAP

1-2-3-4 Birleşmiş Milletler (BM) Özel Raportörü Marcos Orellana, 2-13 Aralık 2024 tarihleri arasında Türkiye'yi ziyaret etme planı Bakanlığımızın; BM İklim Değişikliği Konferansı (11-22 Kasım 2024, Bakü- Azerbaycan), BM Hükümetlerarası Müzakere Komitesi 5. Oturumu (INC-5) (2-13 Aralık 2024, Busan – Güney Kore), BM Çölleşmeyle Mücadele Konferansı (2-13 Aralık 2024, Riyad- Suudi Arabistan) ve TBMM Genel Kurulu Bütçe Görüşmeleri (12 Aralık 2024) katılım yoğunluğu nedeniyle karşı tarafla görüşülerek ertelenmiştir. Birleşmiş Milletler Özel Raportörü Marcos Orellana'nın söz konusu ziyareti için 2025 içinde iki tarafın da programı doğrultusunda yeni bir tarih belirlenecektir.

Ülkemizde plastik atıkların yönetimi Atık Yönetimi Yönetmeliği hükümlerine uygun olarak gerçekleştirilmektedir. Atıkların geçici depolanması, taşınması, geri kazanımı ve bertarafına yönelik iş ve işlemlerin ilgili yönetmelik hükümlerine uygun olarak, çevre ve insan sağlığına zarar vermeyecek şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Atık yönetimi hiyerarşisine göre atıkların öncelikle maddesel olarak geri dönüşümünün sağlanmasına veya enerji geri kazanımı dâhil geri kazanılmasına çalışılmakta olup bunun yapılamaması halinde çevre ve insan sağlığına zarar vermeyecek şekilde bertaraf edilmektedir.

2872 sayılı Çevre Kanunu çerçevesinde mevcut ve gelecek nesiller için sağlıklı ve yaşanabilir bir çevre oluşturulmasını sağlamak üzere; sürdürülebilirlik ve döngüsel ekonomi ilkeleri ile sıfır atık yaklaşımı çerçevesinde, uluslararası normlar ve ulusal öncelikler gözetilerek, ülkemizin atık yönetimi strateji ve politikaları geliştirilmektedir. Bu amaçla Ulusal Atık Yönetim Stratejisi ve Planı hazırlanmış olup 2035 yılına kadar yapılması planlanan atık yönetim faaliyetlerine yönelik tüm atık türleri için geri kazanım, ön işlem, ara depolama ve bertaraf yöntemlerinin bölgesel olarak belirlenmiş, ihtiyaç duyulan tesis kapasitesi ve yatırımları belirlenmiştir. Buna göre; 2035 yılında atıkların %60'ının geri kazanılması hedeflenmektedir. Söz konusu hedefe ulaşmak amacıyla plastik atıkların yönetiminin sağlandığı tesislere ilişkin mevzuat altyapısı geliştirilerek uygun kriterleri sağlayan tesisler için çevre izin ve lisans çalışmaları yürütülmektedir.

Bakanlığımızca 2017 yılında başlatılan Sıfır Atık Projesi ve döngüsel ekonomi yaklaşımı çerçevesinde atıkların kaynağında ayrı biriktirilmesi ve atıkların geri dönüştürülmesi çalışmaları sürdürülmektedir.

Sıfır Atık Yönetmeliği kapsamında ilgili mevzuatta belirtilen hükümler doğrultusunda plastik atıkların da içerisinde yer aldığı geri kazanılabilir atıkların atık hiyerarşisine uygun olarak atık azaltım ve önleme çalışmaları ile geri dönüşümden azami faydayı sağlamak üzere kaynağında ayrı toplanmasına ilişkin etkin çalışmalar yürütülmektedir.

Ayrıca ülkemizde sıfır atık yönetim sisteminin yaygınlaştırılması ve geliştirilmesi amacıyla Bakanlığımız ile Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) arasında yürütülen projelerimiz bulunmaktadır.

Sıfır Atık Projesi, ulusal düzeyde ülkemizde uygulanmakla birlikte başta Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti olmak üzere, Türk Devletleri Teşkilatı üye ülkeleri, bazı Avrupa ve Afrika ülkeleri ile sıfır atık çalışmaları konusunda tecrübe ve bilgi paylaşımı yapılmaktadır.

Bilindiği üzere, çevre kirliliğinin önlenmesi, çevre duyarlılığı için farkındalık oluşturulması ve kaynakların verimli yönetimi amacıyla Plastik Poşetlerin Ücretlendirilmesine İlişkin Usul ve Esaslar 1 Ocak 2019 tarihinden itibaren yürürlüğe konulmuştur. Söz konusu uygulama ile 2019-2024 yıllarında 1.550.075 ton plastik atığın çevreye vereceği zarar önlenmiş, ülkemizin 10.68 Milyar TL tasarruf yapması sağlanmıştır.

Zikredilen hususların yanında, Depozito İade Sisteminin kurulmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir. Bu amaç doğrultusunda 30/12/2020 tarih ve 31350 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 7261 sayılı “Türkiye Çevre Ajansının Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile Türkiye Çevre Ajansı kurulmuştur.

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de tek kullanımlık plastiklerden kaynaklanan kirliliğin azaltılması önem arz etmektedir. Bu çerçevede, ülkemize özgü Tek Kullanımlık Plastikler ve Deniz Çöpleri Yol Haritası hazırlanmaktadır.

Diğer taraftan, 2022 yılında düzenlenen Birleşmiş Milletler Beşinci Çevre Asamblesi (UNEA-5)’te, "Plastik Kirliliğine Son: Uluslararası Yasal Olarak Bağlayıcı Bir Araca Doğru" başlıklı ve 5/14 sayılı karar kabul etmiştir. Bahse konu kararın uygulanmasını teminen 2024 yılı sonuna kadar yasal bağlayıcı bir araç oluşturulması gereği söz konusu süre sonuna kadar hizmet verecek bir hükümetlerarası müzakere komitesi (INC) kurulmuştur. Ülkemiz adına gerçekleştirilen çalışmalar Bakanlığımız tarafından koordine edilmekte ve ilgili kamu kurum kuruluşları, özel sektör temsilcileri, sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerden görüş alınmaktadır.

5. Çevre Kanunu gereğince ekonomik değere haiz bazı tehlikesiz atıkların ithalatına izin verilmekte olup, tehlikeli atıkların, geri kazanımı mümkün olmayan atıkların ve çöplerin ithalatı ile bertaraf amaçlı atıkların ithalatı yasaktır.

Ülkemizde tehlikesiz atık ithalat işlemleri Ticaret Bakanlığı tarafından her yıl yayımlanan “Çevrenin Korunması Yönünden Kontrol Altında Tutulan Atıkların İthalat Denetimi Tebliği” ve Bakanlığımız tarafından düzenlenen “Atık İthalatı Uygulama Genelgesi” kapsamında gerçekleştirilmektedir. Mezkûr mevzuat kapsamında atık plastik haricinde geri dönüştürülmek üzere metal hurda, atık kâğıt, atık cam, tekstil atıkları vb. gibi atık çeşitleri de ithal edilip ekonomik değere haiz ürünler elde edilmektedir.

Ülkemiz gümrük bölgesine girecek atıkların ithalatı sınır gümrük idaresinin bulunduğu Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüklerinden uygunluk belgesi alınması koşuluyla, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığından Geçici Faaliyet Belgesi veya Çevre İzin ve Lisans Belgesi alan geri kazanım tesislerine sahip sanayiciler tarafından yapılmaktadır.

İthalatı yapılmak istenen atıkların gümrük işlemleri başlamadan önce, sınır gümrüğünden bulunan Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüklerimizin uzman personellerince atığın uygunluk denetimi yapılmaktadır. Uygun bulunmayan atıkların ithalatına izin verilmeyerek mahrece iade işlemleri başlatılmaktadır.

Söz konusu tehlikesiz atıkların ithalatı, 20 İldeki Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğümüzce fiziki denetimler ve belge kontrolü yapılmak suretiyle radyasyon panellerinin olduğu 31 adet ihtisas (sınır) gümrüğünde gerçekleştirilebilmektedir.

Atık ithalatının yurtiçi toplama faaliyetlerini olumsuz yönde etkilememesi amacıyla 2020 yılı itibariyle atık ithalatında kota uygulamasına geçilmiştir. Atık geri kazanım tesislerinin kapasiteleri üzerinden verilen ithalat izin kotası kapsamında, tesislerin üretim kapasitelerinin en fazla %50’si kadar atık ithalatı yapmalarına izin verilmektedir.

20.03.2015 tarihli ve 29301 sayılı Atıkların Karayolunda Taşınmasına ilişkin Tebliğ kapsamındaki atıklar ve ithal edilen plastik atıkların taşınması işlemi, Bakanlığımızca geliştirilmiş olan Atık Yönetim Uygulaması(ATYÖN) altında yer alan Mobil Atık Takip Sistemi (MoTAT) ile yani konum-zaman verisi üreten mobil cihaz takılı lisanslı taşıma araçları ile anlık olarak izlenmek ve kayıt alınmak suretiyle gerçekleştirilmektedir. Söz konusu Uygulama ile taşınan atıkların yine

aynı Uygulama altında yer alan Kütle Denge Sistemi (KDS) ile tesise kabulü sağlanmakta olup, söz konusu atığa dair gerçekleştirilen işleme faaliyetine ilişkin proses işlemleri MoTAT ile entegre çalışan KDS ile kayıt altına alınmaktadır. Böylece atıkların üretildiği veya ülkeye giriş yaptığı noktadan işleninceye kadarki süreci sistem üzerinden kayıt alınmakta olup, atık işleme tesisine güvenli şekilde ulaştırılması temin edilmektedir.

Aynı zamanda yapılan mevzuat düzenlemeleri ile 2021 yılı başında karışık türde plastiklerin ithalatı yasaklanmıştır. Bununla birlikte; plastik atık gruplarının ithalatını yapacak tesislere ek kriterler getirilmiş olup, plastik atık ithalatı yapan geri kazanım tesislerine çevre kirliliğinin önlenmesi amacıyla mali teminat zorunluluğu, ilave belgelendirme kriterleri ve tesis kriterleri getirilmiş, ithal edilecek atıkların gümrükten tesise varıncaya kadarki süreç mobil atık taşıma sistemi (MoTAT) ile takip edilmeye başlanmıştır. Ayrıca, ithal edilecek plastik atıklardaki kontaminasyon % 1 ile sınırlandırılmıştır.

Plastik atık ithalatı geri dönüşüm amaçlı yapılmakta olup, yakma ve bertaraf amaçlı plastik atık ithalatı yasaktır. Geri dönüşüm tesislerinin proses verimleri bakiye atık yönetim planları ve gerçekleşme raporları ile takip edilmektedir. Geri dönüşüm prosesinden çıkan bakiye atıklar geri kazanım amaçlı başka bir geri dönüşüm tesisine veya bertaraf için lisanslı tesislere gönderilmektedir. Sadece ithal edilen atıklar değil iç piyasada toplanan atıkların da doğaya terk edilmesi ve çevreye zarar verecek şekilde yakılması yasaktır.

6. Ülkemiz kimyasallar yönetimi konusunda 2010 yılında Stockholm, 2017 yılında Rotterdam ve 2022 yılında Minamata Sözleşmelerine taraf olmuş bulunmaktadır.

Buna ilaveten; Avrupa Birliğine uyum çalışmaları kapsamında, ülkemizde AB CLP Tüzüğüne uyumlaştıran “Maddelerin ve Karışımların Sınıflandırılması, Etiketlenmesi ve Ambalajlanması Hakkında Yönetmelik” (SEA Yönetmeliği) ve AB REACH Tüzüğüne uyumlaştıran “Kimyasalların Kaydı, Değerlendirilmesi, İzni ve Kısıtlanması Hakkında Yönetmelik” (KKDİK Yönetmeliği) yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmeliklerde; kimyasalların insan sağlığı ve çevre üzerinde yaratabilecekleri olumsuz etkilere karşı yüksek seviyede koruma sağlamak amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda SEA Yönetmeliği kapsamında kimyasalların insan sağlığı ve çevre için teşkil ettikleri zararlılıklarına göre sınıflandırılmasına, bu doğrultuda güvenlik önlemlerini de içerecek şekilde etiketlenmesine ve ambalajlanmasına ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. KKDİK Yönetmeliği kapsamında ise; çevre ve insan sağlığı için risk teşkil eden ve riskleri kontrol altına alınamayan 61 madde ve madde grubu kısıtlanmıştır.

“Tehlikeli Atıkların Sınırlar Ötesi Taşınması ve Bertaraf Edilmesinin Kontrolüne İlişkin Basel Sözleşmesi”ni Ülkemiz 22.05.1989 tarihinde imzalamış ve 22.06.1994 tarihi itibarıyla taraf olmuştur. Ülkemizde atık yönetimi mevzuat ve uygulamaları taraf olduğumuz Basel Sözleşmesi hükümlerine uygun olarak yürütülmektedir. Basel Sekreteryası tarafından düzenlenen toplantılara katılım sağlanmakta, tüm taraf ülkeler tarafından yıllık olarak Sekreteryaya iletilmesi gereken ulusal raporlar düzenli olarak gönderilmektedir. Basel Sekreteryası tarafından çıkartılan kılavuzlar, belgeler, raporlar takip edilmektedir.

Aynı zamanda OECD üyesi olan ülkemiz atık yönetimine ilişkin uygulamalarını da OECD kararlarına uygun olarak yürütmektedir. OECD tarafından yapılan toplantılara katılım sağlanmakta, çalışmalar ve raporlar takip edilmektedir.

Avrupa Birliğine katılım sürecinde Çevre Faslında ve atık yönetiminde AB mevzuatına büyük ölçüde uyum sağlanmıştır. AB mevzuatındaki revizyonlar takip edilmekte, gerekli revizyonlar için projeler yürütülmekte ve mevzuat çalışmaları yapılmaktadır.

7. Gemi söküm işlemleri Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı tarafından yürütülmekte olan Gemi

Söküm Yönetmeliği hükümlerine uygun olarak yapılmaktadır.

Gemi söküm işleminden çıkan tehlikeli, tehlikesiz ve asbest içeren tüm atıkların yönetimi, taşınması ve Çevre Lisanslı tesislerde bertaraf edilmesi işlemleri Atık Yönetimi Yönetmeliği ve ilgili atık mevzuatı hükümleri doğrultusunda çevreye zarar vermeyecek şekilde gerçekleştirilmektedir. 2872 sayılı Çevre Kanunu hükümlerine ve ilgili mer'i mevzuata uyulup uyulmadığı denetlenmekte ve uyulmadığının tespiti halinde idari yaptırım uygulanmaktadır.

Gemi sökümlü sırasında iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin konularda Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın ilgili mevzuatına uyulması gerekmektedir.

8. Stockholm Sözleşmesini uygulamak ve Kalıcı Organik Kirleticilere ilişkin AB Tüzüğü'nü uyumlaştırmak amacıyla hazırlanan "Kalıcı Organik Kirleticiler Hakkında Yönetmelik" 2018 yılında yayımlanmıştır. 2020 yılında yapılan güncelleme ile yönetmelik kapsamında yasaklanan zararlı kimyasal madde sayısı 16'ya kısıtlanan madde sayısı ise 21'e yükselmiştir. Stockholm Sözleşmesinin 7 nci maddesi gereğince, ülkemizde yer alan kalıcı organik kirleticilerin kullanımı, ihracatı, ithalatı, üretimi, dağılımı ve kaynağı ile ilgili envanter bilgileri, kirlenmiş alanların, mevcut stokların ve bertaraf olanaklarının değerlendirilmesi, kalıcı organik kirletici kimyasallarla ilgili altyapı, yasal düzenlemeler, izleme, araştırma ve geliştirme kapasitesi, izleme sistemi oluşturulması ve kullanımı gibi pek çok konudan oluşan eylem planlarının yer aldığı Ulusal Uygulama Planı (UUP) hazırlanmış, Sözleşme Sekretaryasına iletilmiş ve gerekli güncellemeler yapılmıştır.

Kalıcı Organik Kirleticilerin çevre ile uyumlu yönetimi ve bertarafına ilişkin olarak dünya üzerinde tek bir yerde depolanan en büyük Lindan stoku ortadan kaldırılmış, bulunduğu depolar temizlenmiş ve yıkılmıştır. Deponun bulunduğu sahaya ilişkin analizler gerçekleştirilmiştir.

KOK'ların bertarafına yönelik ülkemizde bulunan yakma tesisinin uluslararası standartlar kapsamındaki kalifikasyonu genişletilmiştir. Bertaraf kapasitesi için yatırım desteği sağlanmıştır.

Yapılan uluslararası projeler ile,

- 41.6 ton PCB'li yağ bertarafı,
- 3000 ton Lindan bertarafı,
- 42.6 ton PCB'li yağ arındırma faaliyeti,
- 22 ton HBCD'li atık bertarafı,
- 6100 PCB içermesi muhtemel trafo analizi gerçekleştirilmiştir.

Uluslararası bilgi paylaşımı sorumluluğu ilkesine yönelik olarak zararlı kimyasalların ithalatı ve ihracatında ön bildirimli kabul usulüne ilişkin Rotterdam Sözleşmesinin ulusal düzeyde uygulanmasına yönelik "Bazı Zararlı Kimyasalların İhracatı ve İthalatı Hakkında Yönetmelik" 2023 yılında yayımlanmış olup ihracat bildirimleri için çevrimiçi uygulama aktif hale getirilmiştir.

Cıvaya ilişkin Minamata Sözleşmesinin ülkemizde etkin bir biçimde uygulanması amacıyla taslak yönetmelik hazırlanmış olup 2025 yılı içerisinde yayımlanması öngörülmektedir. Taslak yönetmelik cıvanın, cıva bileşiklerinin ve cıva karışımlarının kullanımı, depolanması ve ticaretine, cıva katkılı ürünlerin üretimi, kullanımı ve ticaretine, cıva atıklarına ilişkin hükümleri kapsamaktadır. Buna ilaveten ülkemizde halihazırda yürürlükte olan; cıvaya ilişkin mevcut kısıtlama koşulları KKDİK Yönetmeliğinin 17. Ekinde yer almaktadır.